

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 7 februari 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förlängt anstånd med ordnandet av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalter.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna nr 71 i första kammaren av herr *Bärg*, nr 205 i samma kammare av herr *Petrus Nilsson* m. fl., nr 71 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Norup och nr 117 i sistnämnda kammare av herr *Carlsson-Frosterud*.

I motionerna nr 71 i första kammaren och nr 117 i andra kammaren, vilka äro lika lydande, har hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring i 90 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, att med fullständigt ordnande av anstalt, som omförmäldes i 31 § av samma lag, finge evad gällde vård av sinnessjuk anstå intill den 1 januari 1934.

I motionen nr 205 i första kammaren har yrkats, att riksdagen ville besluta att vidtaga sådan ändring av förenämnda 90 §, att med fullständigt ordnande av anstalt, som omförmäldes i 31 §, finge anstå intill den 1 januari 1934.

I motionen nr 71 i andra kammaren har hemställts, att riksdagen måtte besluta att vidtaga sådan ändring av ifrågavarande 90 §, att däri infördes föreskrift, att med fullständigt ordnande av de i 31 § omförmälda anstalter måtte få anstå intill den 1 januari 1934.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda yrkanden, får utskottet hänvisa till motionernas innehåll.

Till grund för bedömandet av de i motionerna väckta förslagen anser sig utskottet böra förutskicka följande redogörelse för de bestämmelser i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, vilka beröras av motionerna. **Gällande bestämmelser i ämnet.**

Enligt 31 § i nämnda lag skall fattigvårdssamhälle hava anstalt (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem) för mottagande av understödstagare, vilka äro i behov av vård samt ej lämpligen kunna understödjas i hemmet eller utackorderas. Flera samhällen må förena sig om gemensam anstalt. Villkoren för sådan förening samt de bestämmelser, som äro erforderliga för skötseln av anstalten, skola upptagas i reglemente, som fastställas av Kungl. Maj:ts

befallningshavande. Fattigvårdssamhälle, som på grund av det ringa antalet understödstagare eller eljest kan anses icke vara i behov av egen anstalt eller del i sådan, kan efter Kungl. Maj:ts befallningshavandes beprövande till vidare befrias från skyldighet härutinnan. Härigenom fritages icke samhället från skyldighet att bereda anstaltsvård åt understödstagare, som är i behov därav.

32 § innehåller den bestämmelsen, att i fråga om anordningarna vid fattigvårdsanstalt, som i 31 § sägs, skall iakttagas, bl. a., att därest sinnessjuka, sinnesslöa, tuberkulösa eller med svårare sjukdom behäftade understödstagare icke kunna erhålla vård å anstalt, som i 35 § avses, utan måste intagas å fattigvårdsanstalten, dessa skola vårdas i särskilda rum eller avdelningar, såvida ej i särskilda fall annat finnes kunna ske utan men för den sjuke eller övriga understödstagare.

Enligt 90 § får med fullständigt ordnande av i 31 § omförd anstalt anstå intill den 1 januari 1931. Där särskilda omständigheter därtill föranleda, äger Kungl. Maj:t medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande av dylik anstalt intill den 1 januari 1934. Under övergångstiden ankommer det på Kungl. Maj:ts befallningshavande att söka åstadkomma ordnande inom kommunerna av sådana anstalter, i fall där så anses lämpligt genom överenskommelse mellan kommunerna om gemensam anstalt. Såsom anstalt får godtagas redan befintlig anstalt, som är eller kan göras lämplig för ändamålet.

Historik. I det av fattigvårdslagstiftningskommittén den 19 februari 1915 avgivna, till grund för gällande fattigvårdslag liggande betänkande anfördes i fråga om tidpunkten för anstaltsväsendets ordnande följande:

Fattigvårdslagstiftningskommittén 1915.

Givetvis kunna anstalter i den utsträckning, som föreslagits av kommittén, ej anordnas omedelbart, utan en övergångstid är nödvändig för anstaltsväsendets ordnande. Kommittén har föreslagit denna tid till 10 år efter det lagen trätt i kraft. Att taga en jämförelsevis lång övergångstid är så mycket mera av behovet påkallat, som anstaltsväsendet då kan så småningom utvecklas efter förefallande behov samt gjorda erfarenheter och man kan bliva i tillfälle att, med begagnande av den minskning i platsbehovet, som kan väntas inträda genom pensionsförsäkringen, tillgodogöra sig de förutvarande anstalter, som äro eller kunna göras lämpliga för ändamålet. Härvid är särskilt att taga hänsyn till bildandet av sammanslutningar mellan kommunerna.

Propositionen 1918.

Vid framläggande av proposition i ämnet (nr 135) till 1918 års riksdag yttrade föredragande departementschefen i denna fråga följande:

Möjligt är att den föreslagna övergångstiden i vissa fall kan visa sig vara för knappt tilltagen, men å andra sidan lär det vara nödvändigt, om man inom rimlig tid vill vinna syftet med bestämmelserna om anstaltsvård, att ej medgiva längre övergångstid. Skulle mot förmodan, efter det lagen tillämpats några år, bliva tydligt, att det ej går att ordna anstaltsväsendet inom föreskriven tid, torde en ändring av lagen på denna punkt kunna åstadkommas. En annan utväg vore, att Kungl. Maj:t tillerkändes rätt att i fall, då synnerliga skäl föreläge, medgiva anstånd, men måhända skulle dröjsmål uppstå i

fråga om anstaltsväsendets ordnande, därest någon utväg stode öppen att mot slutet av övergångstiden på detta sätt vinna uppskov. Jag anser mig därför böra tillstyrka kommittéförslaget på denna punkt.

Frågan om uppskov med ålderdomshemmens uppförande upptogs till behandling av besparingskommittén i dess den 19 februari 1925 avgivna betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. Kommittén yttrade härom följande:

*Besparingskommittén
1925.*

Ehuru frågan närmast rör en besparing för kommunerna, anser sig kommittén på grund av den nu föreliggande utredningen om pensionsförsäkringens betydelse för fattigvårdsutgifterna och särskilt för behovet av ålderdomshem böra ifrågasätta, om icke en mera allmän revidering av de förut uppgjorda beräkningarna av nybyggnadsbehovet vore påkallad, samt om icke i detta syfte den i fattigvårdslagen stadgade fristen för ålderdomshemmens uppförande borde förlängas. Under uppskovstiden kan också spørsmålet, huru de olika slagen av anstaltsvård skola tillgodoses på lämpligaste sätt, göras till föremål för en mera ingående undersökning samt, i den mån sammanslutningar mellan flera kommuner visa sig erforderliga, arbetet därpå upptagas med större utsikt till framgång än hittills kunnat ske.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 november 1925 anhöll sedermera styrelsen för Svenska landskommunernas förbund på anförda skäl, att Kungl. Maj:t tacktes vidtagna åtgärder för att den i fattigvårdslagens övergångsbestämmelser angivna tidpunkten för anstaltsväsendets fullständiga ordnande måtte bli framflyttad. En förlängning av tidsfristen med fem år vore enligt styrelsens mening erforderlig men också tillräcklig.

*Framställning i ämnet
år 1925 av
styrelsen för
Svenska
landskommunernas
förbund.*

Frågan om uppskjutande av tidpunkten för fullständigt ordnande av fattigvårdsanstalterna upptogs till behandling jämväl av 1926 års riksdag på grund av åtskilliga inom riksdagens kamrar väckta motioner.

*1926 års
riksdag.*

I sitt i ärendet avgivna utlåtande nr 16 anförde andra lagutskottet, såvitt nu är ifråga, följande:

I regel synes, enligt vad utskottet inhämtat, kommunerna hava med verkligt intresse ägnat sig åt uppgiften att ordna anstaltsvården. Medan man i många fall använt sig av äldre byggnader, som undergått behöflig omändring, hava i icke ringa utsträckning på andra håll nybyggnader måst företagas. Smärre kommuner hava i en del fall sammanslutit sig för uppförande av ett gemensamt väl utrustat hem, i syfte att bereda bättre vård, anordna särskilda avdelningar för kroniskt sjuka samt nedbringa kostnaderna; i andra fall hava de träffat överenskommelse med närliggande större kommuner om understödsgarnas inackordering i de senares ålderdomshem. Allt detta arbete, som pågår under ledning av länsstyrelserna och med biträde av fattigvårdskonsulenterna, har redan i vissa län fortskridit så långt, att anstaltsfrågan där i stort sett kan anses löst. I andra delar av landet däremot har man ej hunnit så långt. En bidragande orsak härtill har varit, att åstadkommandet av samverkan mellan kommunerna emellan flerstädes vållat svårigheter och tidsutdräkt. Härtill kommer, att de tryckta ekonomiska förhållanden, som under de senaste åren varit rådande, föranlett åtskilliga kommuner att tills vidare ställa sig avvaktande i hopp om bättre tider. Den uppfattningen torde därför onekligen ej

alldeles sakna fog, att den tid av 10 år, som lagen anslagit till övergångstid, i vissa fall är för knapp för att medgiva ett tillfredsställande ordnande av anstaltsvården. För att råda bot härför hava i några av de väckta motionerna påyrkats, att kravet på att anstaltsvården skall vara slutgiltigt ordnad i hela landet ej skulle göras gällande förrän efter en tid av ytterligare 5 år utöver den redan medgivna fristen. I andra motioner har föreslagits, att frågan skulle så lösas, att i alla de fall, där ett uppskov visade sig behöfligt, Kungl. Maj:t skulle medgivas rätt att efter länsstyrelsens hörande meddela uppskov utöver den i 90 § i fattigvårdslagen stadgade tidpunkten.

Utskottet anser icke tillrädligt att lämna ett förlängt generellt uppskov under så lång tid som föreslagits eller ytterligare fem år. Enligt utskottets mening synes kommunernas behov av uppskov med fullgörande av här ifrågasvarande skyldighet kunna tillgodoses på det sätt att ett generellt uppskov på ytterligare två år beviljas, samt att för de fall, där särskilda omständigheter därtill föranleda, Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att medgiva ytterligare uppskov, dock längst till utgången av år 1933.

Då utskottet sålunda ansett sig böra på detta sätt tillmötesgå motionärernas hemställan i fråga om uppskov med ordnandet av ålderdomshemmen, har utskottet avsett, att den förlängning av övergångstiden, som utskottet föreslår, skall bereda kommunerna ökade möjligheter att på det lämpligaste sättet ordna denna för såväl de vårdbehövande som kommunernas ekonomi viktiga fråga, utan att onödigtvis fördröja frågans lösning. Utskottet förutsätter, att de myndigheter, som hava sig anförtrodd ledningen av här ifrågasvarande arbete, skola låta sig angeläget vara att tillse, att den ökade tidsfrist, som vid ett bifall till utskottets hemställan skulle medgivas kommunerna, av dem användes på sådant sätt, att den mest ändamålsenliga lösning av här föreliggande vårdnadsfråga ernås.

Med denna motivering föreslog utskottet, att 90 § fattigvårdslagen skulle erhålla den avfattning, som omnämnts här ovan. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

1927 års
riksdag.

I proposition till 1927 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t vissa ändringar i fattigvårdslagen i huvudsakligt syfte att genom skärpta tvångsmedel främja mindre kommuners sammanslutning till gemensamt fattigvårdssamhälle eller förening om gemensam anstalt.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 28, hemställde andra lagutskottet om avslag å propositionen samt anförde till stöd för berörda hemställan bl. a.:

Det beslut, som i enlighet med andra lagutskottets förslag fattades vid 1926 års riksdag, avsåg att trygga kommunernas möjlighet att på frivillighetens väg lösa den viktiga frågan om anstaltsvårdens ordnande. Den ökade frist, som i detta syfte medgavs kommunerna, har ännu icke börjat löpa, och någon erfarenhet om dess användning kan alltså för närvarande icke föreligga. Ej heller i övrigt hava sådana skäl anförts, att de enligt utskottets mening böra föranleda riksdagen att nu frånträda den principiella ståndpunkt, som innefattas i 1926 års riksdagsbeslut, och att på sätt i propositionen föreslås nu skrida till vidtagande av åtgärder, vilka innebära en inskränkning av kommunernas självstyrelse inom en betydelsefull gren av deras verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Utskottet. I de nu föreliggande motionerna har påyrkats ytterligare anstånd utöver vad tidigare medgivits med anstaltsfrågans ordnande, huvudsakligen med

hänsyn till det läge, vari frågan om sinnessjukvården för närvarande befinner sig.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, har nämligen chefen för socialdepartementet — under hänvisning till en av medicinalstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t den 21 oktober 1927 avgiven reviderad plan för ett successivt utförande av de nyanläggningar samt om- och tillbyggnadsarbeten, som befundes erforderliga för den statliga sinnessjukvården — förebådat framläggande för detta års riksdag av proposition med förslag till mera planmässiga åtgärder för fyllande av den stora bristen av vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna. Departementschefen har härom anfört bl. a. följande (sid. 193 ff.):

Då det av många skäl icke lärer längre böra anstå med påbörjande av mera planmässiga åtgärder för fyllande av den starka bristen på platser å de statliga sinnessjukanstalterna liksom ej heller med ordnandet av frågan rörande vården av vuxna vanartade sinnesslöa, torde samtliga nu berörda frågor böra med det snaraste i ett sammanhang upptagas till handläggning och alltså göras till föremål för framställning till 1928 års riksdag.

Emellertid befinner sig ärendet ännu icke i det skick, att det kan föreläggas riksdagen. Från kasernkommittén — som har till uppdrag att avgiva förslag rörande blivande användning av de ledigblivna kasernetablissemmenten — hava visserligen avgivits förslag till de i medicinalstyrelsens plan avsedda omändringsarbetena i berörda kasernetablissemment i Sala, Örebro och Vänersborg, och medicinalstyrelsen har inkommit med förslag rörande uppförande av det ifrågasatta hospitalet vid Umeå. Sedan vederbörliga yttranden avgivits över dessa förslag, hava desamma emellertid underkastats granskning jämväl inom 1927 års besparingsnämnd. Vid granskningen har — vad angår de avsedda kasernetablissemmenten — befunnits såväl att väsentliga kostnadsbesparingar äro möjliga som ock att det beräknade platsantalet å de blivande anstalterna kan betydligt höjas, allt i förhållande till kasernkommitténs, i medicinalstyrelsens plan upptagna beräkningar. Rörande Umeåhospitalet har besparingsnämnden ännu icke avgivit utlåtande. Vad de hörda ämbetsverken samt besparingsnämnden anfört beträffande kasernetablissemmenten har föranlett en överarbetning av de av kasernkommittén därutinnan framlagda förslagen, vilken överarbetning ännu icke är avslutad. Till följd härav är det icke heller möjligt att nu mera noggrant uppgiva vare sig de kostnadsbelopp, som böra beräknas för de avsedda förslagen, eller det platsantal, som kan fastställas för de olika anstalterna. De för ändamålet erforderliga anslagen torde alltså böra i riksstatsförslaget endast preliminärt beräknas.

Vidare har erinrats, att Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande ingått avtal dels den 18 december 1925 med städerna Stockholm och Göteborg och dels den 9 september 1927 med Malmö stad rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård. Statsbidragen till nämnda städer hava för budgetåret 1928—1929 beräknats till sammanlagt 1,300,000 kronor.

Medicinalstyrelsens ovanberörda plan innehåller följande beräkning av antalet erforderliga platser. Det totala nuvarande platsbehovet vore — oberäknat städerna Stockholm, Göteborg och Malmö — 15,959. Det platsantal, som nu kunde beräknas föreligga under vissa förutsättningar, vore 11,598. Det vore alltså behövt att anskaffa ytterligare 4,361 statsplatser. Med hänsyn till folkmängdens beräknade ökning vore motsvarande antal vid 1937 års slut 5,282 och vid 1942 års slut 5,680.

I medicinalstyrelsens plan har vidare erinrats, hurusom kasernkommittén uppgjort förslag till omändring av Västmanlands trängkärs kasernetablissemment i Sala och Svea trängkärs kasernetablissemment i Örebro för vård av sådana sinnesslöa, som jämlikt hospitalsstadgan äro berättigade att vinna inträde å hospital. Det förstnämnda av dessa etablissement skulle anordnas till en sluten anstalt för manliga asociala imbecilla och den senare till en sluten anstalt för kvinnliga asociala imbecilla och idioter.

Det förslag, som medicinalstyrelsen närmast förordar till fyllande av platsbehovet, innebär, att under 10 år skulle anskaffas så många platser, att det beräknade behovet vid 10-årsperiodens utgång skulle bliva fyllt.

Den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen, att sinnessjuka och sinnesslöa efter de närmaste åren skola komma att omhändertagas av staten i större utsträckning än vad nu är fallet. Därest statliga anstalter uppföras i den omfattning, som för närvarande planeras, kommer givetvis behovet av särskilda anordningar för sinnessjuka och sinnesslöa å fattigvårdsanstalterna att i väsentlig grad minskas. Detta förhållande inverkar själfvallet på planerandet av de nya ålderdomshem, som skola uppföras, ävensom på de större ändringsarbeten å äldre anstalter, som skola vidtagas. Enligt vad utskottet inhämtat har anstaltsfrågan lösts eller står i begrepp att lösas i 1,683 av rikets 2,524 kommuner, under det att godkända åtgärder för frågans lösning ännu icke vidtagits i 841 kommuner. Av sistnämnda kommuner anses enligt en av vederbörande myndighet förslagsvis uppgjord plan 55 böra bygga ny anstalt, 254 vidtaga förändringsarbeten å redan befintliga anstalter, 459 bilda kommunalförbund för anstaltsfrågans lösning och 73 avtala om vårdplatser å annan kommun tillhörig anstalt.

Om hänsyn ej tages till det läge, vari frågan om vården av sinnessjuka och sinnesslöa sålunda befinner sig, kunna kommunerna komma att åsamkas onödiga byggnadskostnader. Att, på sätt i vissa motioner förordats, bevilja ett allmänt uppskov på viss tid med ordnande av anstaltsfrågan är ägnat att väcka betänkligheter och synes ej heller vara erforderligt för tillgodoseende av motionernas syfte. Vad som bör förebyggas är, att kommunerna åläggas att under de närmaste åren färdigställa anstalter, som äro utrustade med ett större antal vårdplatser för sinnessjuka och sinnesslöa än som kan antagas bliva erforderligt framdeles, när frågan om den statliga vården av sinnessjuka och sinnesslöa erhållit sin lösning. För att undvika en dylik olägenhet torde det i vissa fall vara tillräckligt, att uppskov beviljas i fråga om färdigställande av endast viss del av en anläggning, i andra fall åter torde det vara nödvändigt, att uppskov meddelas i fråga om anstaltsfrågans ordnande i dess helhet.

Utskottet anser sig med hänsyn till här angivna förhållanden böra förorda, att med bibehållande av den tidrymd, under vilken dispens enligt 90 § kan medgivas, Kungl. Maj:t genom ändring av lagrummets lydelse erhåller den vidsträcktare dispensrätt, som kan anses erforderlig för ernående av här angivna syfte.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med anledning av motionerna nr 71 och 205 i första kammaren samt nr 71 och 117 i andra kammaren, måtte för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av 90 § i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Härigenom förordnas, att 90 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården i dess lydelse enligt lagen den 23 april 1926 (nr 84) skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

90 §.

Med fullständigt ordnande av anstalt, som omförmäles i 31 §, må anstå intill den 1 januari 1931. Där omständigheterna därtill föranleda, må Konungen medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt intill den 1 januari 1934.

Med fullständigt — — — — — 1 januari 1929.

Under övergångstiden — — — — — ändamålet.

Stockholm den 7 februari 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman*, *Nothin*, greve *Spens* och *Frändén*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Sundberg* och *Berglund*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg*, *Hage*, *Magnusson* i Skövde, *Ödström**, *Holmström* i Stockholm, *Olovson* i Västerås och *Gardell* i Gans.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.